

TIP, HUKUK, HİKMET

DOÇ. DR. EMİR KAYA

18 Nisan 2021

Akademik Sağlık Hukuk Platformu dersi

Deşifre edenler: Aybike DURUR – Büşra ALTINOVA

İlmin Eski Zamanlardaki ve Günümüzdeki Anlamı

Eski zamanlarda ilim, çok daha bütüncül anlaşılmaktaydı. Antik Yunanda bütün ilimler felsefe sayılırdı. Felsefe bilgelik, hikmet sevgisi demektir. Bütün ilimler de bu felsefenin içerisindeydi; matematik de felsefeydi, kimya da fizik de politika da... Bütün ilim felsefeydi çünkü bütün ilimlerin hikmetin bir yönü olduğuna inanılmaktaydı.

Türkiye ve dünyada pek çok ilim antik Yunan ile başlatılmaktadır. Antik Yunanda da gerçekten bugünkü ilimlerin hemen hemen hepsinin nüveleri görülmektedir. İlmin neden antik Yunan ile başlatıldığı sorusuna ise iki sebep söylenebilir:

1- Dünyada gündemi belirleyen Batı coğrafyası, Avrupa ve Avrupa'nın büyümüş çocuğu olan Amerika, Kuzey Amerika coğrafyası ırkçılık yapmaktadır. Yunanlıları kendi ataları olmaya daha layık görmekte ve bu sebeple bugünkü tarihi antik Yunandan başlatmakta, daha geriye gitmemektedirler. Zaten Avrupa tarihinde bilim felsefesi açısından tarihi kendi düşünürleri ile başlatmak ve özelde Müslümanların, genelde Avrupalı olmayan (beyaz olmayan) kavimlerin izlerini tamamen silmeye yönelik ırkçılık örnekleri çok fazladır. Bir örnek vermek gerekirse: İspanya'da pek çok şehir Romalılar tarafından kurulmuş, Müslümanlar bu şehirlerin üzerine yerleşmişlerdir. Ancak başkent Madrid tamamen Müslümanlar tarafından kurulmuştur. Adı dahi Arapçadan gelmektedir.(Ma kelimesi Arapçada su demektir). Madrid'de bulunan şehir müzesi ise sanki şehir 15. yüzyılda İspanyollar tarafından kurulmuş gibi bir anlatıyla bezenmiştir. Müzede Müslümanlara ait en küçük bir bahis dahi bulunmamaktadır. Bu durum ırkçılığın bir tezahürüdür. Ne yazık ki biz de -dünyanın pek çoğu gibi sömürgeleşmiş bir zihne sahip olduğumuz için- tarihin Yunandan, felsefenin Tales'ten, Pisagor'dan başladığını kabullenmekteyiz. Şüphesiz ki bu insanlar büyük insanlardır fakat tarihin onlarla başladığı bir safesatadır.

2- Yunanlılar, bütün bu bilgelik ve hikmet geleneğini aslında eski Mısırdan almışlardır. Bugün biz nasıl Amerika'ya, İngiltere'ye gidip oralardan ilim tahsil edip dönüyorsak, bilimin oralarda olduğunu kabul ediyor ve oralardan Türkiye'ye, Doğu ülkelerine bilim transfer et-

meye çalışıyorsak; antik Yunanda da bilimin Mezopotamya ve Mısır bölgesinde olduğu, bu bölgelerin en gelişmiş, müreffeh yerler olduğuna yönelik bir kabul vardır. Öyle ki Herodot tarihinde Mısırı öve öve bitiremez ve Mısırın dünyanın en müreffeh, en sağlıklı ülkesi olduğu söyler. Mısırdaki çok güçlü, gelişmiş bir bilim geleneği vardır ve bu gelenek antik Yunanın 3-4 bin yıl gerisine kadar gider. Fakat Mısırdaki bilim geleneği Yunandan daha farklıdır. Mısırdaki bilim geleneğinde bilimi orta malı yapmak yoktur. Bilim ve hikmet bir havas uğraşı olarak görülürdü. Halka yayılması gibi bir vizyon, beklenti mevcut değildi. Böyle bir beklenti olmadığı için de çok fazla yazma-yayma olayı bulunmuyordu. Kadim Mısırdaki ilim ve hikmet anlayışı, ilim ve hikmetin ucuz bir şey olmadığı, sadece ehline öğretilebileceği yönündeydi.

Yunanda ise felsefe ve hikmet ortalık malı oldu, yazıya döküldü ve yayıldı. Yunanda felsefe zengin çocuklarına para karşılığı öğretilmeye başlandı (Özellikle sofistler felsefeyi zengin çocuklarına para karşılığı öğretmişlerdir). Bu sebeple de Yunanda halka yayılmış bir felsefe, ilim, edebiyat ve şiir geleneği oluştu. Mısırdaki elitler-avam ayrımı çok daha güçlüydü.

Sonuç olarak; gerek popülerlermiş felsefe geleneği açısından bakıldığında, gerekse bunun daha gerisinde dünyevi ilimlerin maneviyatın sızıntıları olarak okunduğu kadar geçmişe gidildiğinde ilmin, hikmetin bir bütün olduğu, bu bütünün farklı tezahürleri olduğu görülmektedir. Bilahare ilmin malumat kısmı genişlediği ve hiçbir insanın ihata edemeyeceği boyutlara ulaştığı için, maneviyat-hikmet geleneği parçalanmıştır. Bu parçaların sosyal düzen ile ilgili kısmına hukuk, devlet yönetimi ile ilgili kısmına siyaset, insan bedeni ile ilgili kısmına tıp denmiştir. Kaldı ki tıp dahi kendi içinde pek çok parçaya bölünmüştür. İbn-i Sina'nın 16 yaşında Kitab-ı Tıbb'ı yazması seviyesindeki bilgiler bugün bulunmamaktadır. İbn-i Sina 16 yaşında bugün sadece bir organla ilgili yazılmış kitapları dahi okuyamazdı. Çünkü bugün ilim çok fazla parçalanmıştır. Ancak bu parçalanmışlığa rağmen ve hatta parçalanmışlık içinde ilim dalları arasındaki irtibatı görmek ve göstermek son derece önemlidir.

Şu anda dünyada çok büyük bir ilim krizi bulunmaktadır. Çünkü herkes maddileşmiş ve maneviyat kökünden kopmuş bilimin bir dalıyla uğraşmaktadır. Bu dal o kökten koptuğu için kurumuştur, manen beslenmemektedir. Herkes kökü aynı olan farklı kuru dallarla uğraşmaktadır: Hukukçular bir kuru dalla, tıpçılar bir kuru dalla, ilahiyatçılar bir başka kuru dalla uğraşmak durumundadırlar. Tüm dallar ihata edilememektedir ve öze de gidilememektedir. Oysaki öze dair çok derin tefekkür ve çalışmalarımız olmalıdır. Hukuk ve tıp arasında ne tür bağlantılar olduğunu göstermenin faydası bu olacaktır.

Tıp ve Hukuk Arasındaki Bağlantılar

Türkçede tabiplik için birkaç kelime kullanılmaktadır; bunlardan birisi doktor kelimesidir. Bu kelime aslında çok uygun değildir Çünkü hukuk doktoru, siyaset doktoru da vardır. Fakat halk dilinde böyle yerleşmiştir. İngilizcede de *doctor* denilince *medical doctor* yani *physician* akla gelir. Bu kullanım dünya genelinde bir galat olarak yerleşmiştir. Bu kelimeler içerisinde en uygun olanı tabip kelimesidir ve tıp ehli demektir. Bir de hekim kelimesi kullanılmaktadır. Hekim kelimesi Arapça ha-kaf-mim kökünden gelmektedir. Bu kökten gelen kelimeleri düşündüğümüzde çok geniş bir dünyaya gireriz. Ör: Hâkim kelimesi de aynı köktendir ve bu iki kelime tıp ve hukuk arasındaki göze çarpan bağlantılardandır.

Tıp ehline hekim, hukuk ehline de hâkim denir. Hikmet kelimesi de aynı kökten gelir. Hâkim yerine hakîm yazılırsa filozof kelimesine karşılık gelir. Aynı zamanda hüküm, mahkeme, tahkim gibi sayısız kelime bu kökten gelir. Özellikle hukukta bu kökten gelen kelimeler son derece fazladır.

Tıbbın da hukukun da bu kelime ile irtibatlandırılması şunu ilham eder: Tıp ve Hukuk bir hikmet işidir. Ancak bugün hukukta hikmetsiz hüküm vardır. Hikmet yoktur ama hükmetme, güç vardır. Hükümetler hikmetsiz hükmetmektedirler. Hikmetsiz hükmettikleri halde “hikmet-i hükümet” diye bir kavram uydurulmuştur. “Hükümet her halükarda hikmetlidir” diyerek kendi kafamızda temennilerimizle var olan bir boşluğu doldurmaya çalışmaktayız.

Aynı şekilde tıbbın da tamamen hikmete dayanması gerekir. Fakat bugün gerek tıbbın gerekse hukukun hikmete, maneviyata dayanmadığını, son derece pozitivist olduğunu söyleyebiliriz. Evrimci, pozitivist, materyalist yaklaşımlar tıp alanında çok güçlüdür. Örneğin apendiks için “*Bunun işlevini tespit edemedik, herhalde evrim sonucunda bu bir kuyruk olacaktı, olamadı böyle kaldı*” denilerek kestirip atılmaktadır. Hâlbuki hikmet gözü ile bakılsa “*Bunu Allah yaratığına göre mutlaka bir hikmeti vardır*” denilecek ve daha derin arayışlara girilecektir.

Örneğin; insanın sağ gözü ile sol gözü ayrı şeyleri görür. Sağ kulağı ile sol kulağı ayrı sesleri duyar. Bu bir hikmettir. Allah her birini bir hususta galip yaratmış ve böylelikle her ikisi arasında bir derinlik oluşturmuştur. Gözler de farklı şeyleri görüp bir derinliğe sahip olmuşlardır. Ancak bu gibi hususlar tıp ehli olanların bilgi sahibi oldukları şeyler değildir.

İnsan bedeni aslında bir savaş alanıdır. Sağ ve sol organlar arasında bir mücadele vardır. Mikroplarla hücreler arasında savaş vardır. Bedendeki rekabetlerin barışçıl ve adalet ile çözülmesine sağlık hali denir. İnsan bedeninin bir mücadele alanı olması tıbbı, insanının sos-

yal hayatının bir mücadele alanı olması da hukuku önemli birer disiplin haline getirir. Bu husus çok önemlidir.

Tıp ile hukuk alanındaki en güçlü irtibat ve benzerliklerden birisi de bu iki alanın tarih boyunca popüler olmasıdır. Türkiye’de ve dünyanın her yerinde bu iki alan prestijlidir, para ve güç getiren alanlardır. Bir insan ne kadar güçlü olursa olsun doktorun ve mahkemenin karşısında daima zayıf konumdadır.

Bu alanlar popüler olduğu için öğrenciler genellikle bu alanlara yönelmektedirler. Çünkü insanın nefsinin arzuladığı, güç, para gibi ona güvence sağlayıp onu rahat yaşatacak bir hayata bu iki alan ile ulaşılabilir. Aslında hikmet dolu olan bu iki alanın fazlasıyla materialist olabilmesi de bu sebeptir.

Yukarıda bahsi geçen hukuk ve tıp kavramlarına tekrar dönelim:

Avam tabiri ile tıbbın amacı sağlıktır. Sağlık sağ kelimesinden gelmektedir. Sağ kelimesi ise iki anlama gelir: Birincisi, sağ-sol anlamı; ikincisi, bir şeyin sağlam, düzgün olması.

Allah’ın yaratmadaki cilvelerinden birisidir ki aynı dil ailesinden olmayan, birbiri ile irtibatlı görünmeyen diller arasında çok enteresan, kavramsal, zihinsel bağlar vardır. Bu bağlar insanı şaşırtır ve adeta tüm insanlığın aynı kökten geldiğini teyit eder. Şöyle ki:

Sağ, soldan eksik olmak, solun zıttı yönüyle tam değildir, nakıstır. Buna rağmen sağ, eksik olmama, düzgün olma, tam olma anlamına da gelir. Nakıs olanının, taraflı olanın aynı zamanda kâmil olanı ifade etmesi bir hikmettir. Bu sadece Türkçeye ait bir özellik değildir.

Kur’an-ı Kerim’de “*ashâb-ül yemin (sağ taraf ehli), ashâb-ül meymene (sağdakiler, cennete gidecek olanlar)*” tabirleri vardır. Sağ taraf olumlu anlama gelmektedir. Sağ ve sol arasında bir hiyerarşi bulunmaktadır (Namazda sağ elle sol elin bağlanması da bu sebeptir). Sağ, doğruluk, tamlık, düzgünlük, üstünlük anlamına gelmektedir. Sağlık da bu kelimelerin tamamını karşılamaktadır.

Bu kavramların hukuk ile ilişkisine bakıldığında Türkçe açısından pek ilgili olmadığı söylenebilir. Türkçede hukuk kelimesinin kökü haktır ve sağ kelimesi ile bir ilişkisi yoktur. Ancak Arapça ve Avrupa dillerine bakıldığında hukuk ve sağ kelimeleri arasında irtibat görülmektedir. Nispeten zayıf bir bağlantı olsa da İngilizcede hukuk kelimesinin karşılığı *law*, hak kelimesinin karşılığı ise *right*’tır. *Right* ise sağ anlamına gelmektedir. Daha enteresanı ise Almanca, Fransızca, İtalyanca, İspanyolca dillerinde karşımıza çıkmaktadır. Almanca hukuk *recht* (sağ), Fransızca hukuk *droit* (sağ), İtalyanca hukuk *diritto* (sağ), İspanyolca hukuk

derecho (sağ). Yani bu dillerde hukuk kelimesinin karşılığı sağdır; sağ, sağlıklı olmaktır. O halde bu dillerde hukuk ve sağlık tamamen aynı kavramlardır. Farklı milletlerin bilinçlerinde Allah'ın yaratmasının bir eseri olarak aralarında irtibat oluşmuştur.

Toparlamak gerekirse; hukuk, sağlık demektir. Türkçede bu şekilde kavramsal bir karşılama olmasa da hukuk, hak, Avrupa dilleri açısından sağlığın ta kendisidir. Hukuk, toplumun sağlıklı olması halidir. Toplumda büyük ya da küçük şiddetli bir hastalık olduğunda bu hukukun önüne gelir ve hastalık olmaktan kurtulur. Hukukun yaptığı iş budur. Örneğin iki komşu birbiri ile kavga eder ve bu bir toplumsal hastalık olur. Bu hastalık mahkemeye götürülür. Hâkim mahkemenin hekimidir. Hekim bunu düzeltir ve sağlığa kavuşturur. Bu yönü ile tıp ve hukuk birbirine çok benzer. Toplumsal bünyedeki hastalıklarla ilgilenen tıbbi hukuk denir. Bireysel bedendeki hastalıklarla ilgilenen hukuka da tıp denir.

Tıbbın ve Hukukun Felsefesi

Allah her şeyi kelâm ile yani bir nevi ses olarak yaratmıştır. Her şeyin başı kelâmdır. Kur'an-ı Kerim de Allah'ın kelâmından devşirilen bir özdür. Hz. Peygamber (s.a.s.) vahiy olarak kâinattaki kelâmın özünü almıştır. Maddi alemde kelâmın özünün özü ise sestir, titreşimdir. Bu husus bilimsel olarak da ispatlanmıştır. Kuantum fizikçilerinin üzerinde çok kafa yordukları sicim teorisine göre; atomun altında parçacıklar vardır. Bu parçacıkların da içinde sicimler, teller bulunmaktadır. Kâinat da bu sicimlerin meydana getirdiği titreşimlerden oluşmaktadır.

O halde kâinatın aslı titreşimdir. Titreşime eski dilde "ihtizaz", Batı dillerinde "vibrasyon" denmektedir. Dünyada mutluluk, mutsuzluk, sağlık, hastalık, hukuk, hukuksuzluk, adalet, adaletsizlik vb. olgular aslında titreşimin frekansı ile ilgilidir. Bir yerde frekans düzgünse onu sağlık, adalet, mutluluk olarak; frekans bozursa hastalık, adaletsizlik, mutsuzluk olarak algılarız. Tabii tüm bunları düzgün algılayabilmek için öncelikle kişinin kendi titreşiminin düzgün olması gerekmektedir.

Tıbbın bilerek ya da bilmeyerek uğraştığı şey, bozulan titreşimi düzeltmektir. Titreşim aynı zamanda maddi âlem ile manevi âlem arasında bir köprüdür. Köprünün bir yönü maddiyata, bir yönü maneviyata bakar. Tıp, bunun maddiyata bakan yönü ile ilgilenir ve maddi kайдan titreşimi düzelterek maneviyatı da düzeltmiş olur. Hastalığı atınca manen de rahatlarız.

Hız. Peygamberin (s.a.s.) hadis-i şeriflerinden öğrendiğimiz vakalar vardır. Suya okumak, üfleme, hırkasını giydirmek vb. hareketler insanlara şifa olmuştur. İnanmayan insanlara

saçma gelebilir. İnanan ancak bir derinliğe inmemiş insanlara göre ise bunlar sadece “İnandık geçtik” denilecek durumlar olabilir. Oysaki bunlar sahiden tedavi yöntemidir. Zira insan denen varlık iki kanaldan bozulur ve iki kanaldan düzeltilir:

- 1- Önce manevi, sonra maddi olarak bozulma/düzelme
- 2- Önce maddi, sonra manevi olarak bozulma/düzelme

Okuyup üflemede sicimler üzerinden geçiş vardır. Fakat bunu herkes yapamaz. Belli bir titreşim frekansında olmak lazımdır. Hatta melek ile şeytan arasındaki fark bile frekans farklılığından ibarettir. Şeytan da bir melektir fakat daha karamsar, karanlık bir titreşim yoğunluğuna ulaşmıştır.

Bedendeki titreşimi düzeltme işi tıptır. Tıp ile uğraşanlar bunu bilirler ya da bilmezler fakat ister istemez bunu yaparlar. Eğer manevi açıdan bir tıkanıklık varsa ne kadar uğraşırsa uğraşsın o hastalık düzelmez. Aynı şekilde manevi açıdan tam bir açıklık varsa maddi açıdan müdahale edilmese bile pek çok hastalık düzelebilir. Bunlar elbette teorik olarak mümkün şeylerdir. Bizim gibi vasat insanlarda çok sık olacak işler değildir. Ancak keramet ehli insanların bu mekanizmaları kullanarak insanları iyileştirdikleri de bir hakikattir. Örneğin bu mekanizma kullanılarak kör bir insanın gözü açılabilir. Çünkü kör insanın gözündeki problem çoğunlukla sinirsel iletim problemidir. Görmemesi beynin merkezindeki vibrasyon ile ilgilidir. Zira göz organı sağlamdır ve yerinde durmaktadır. Beyindeki vibrasyon düzeltildiği zaman göz de görmeye başlamaktadır. Elbette kişinin bu düzeltmeyi yapabilmesi için kendi frekansının çok düzgün, çok metin, adeta içine ne atılsa taşıyacak bir okyanus gibi olması gerekmektedir.

Bir de insanın duygularına dair titreşimler vardır. Duyguların merkezi de beyindir. Beyin, ruh ile beden arasındaki geçiş organı, irtibat noktasıdır. İster maddi ister manevi olsun tüm geçiş beyin üzerindedir. Beynin düzeltilmesi duygusal ve bedensel konularda bir zorunluluktur.

Toplumsal alanda yaşadığımız sorunları da tıpkı birer hastalık gibi, vücudun ve beynin titreşiminin bozulması olarak görebiliriz. Bu bozulma rahatsızlık verir ve toplumsal hastalık olarak gözlemlenir: haksızlık, adaletsizlik, vicdansızlık, şiddet vs. Adaletsizliğin, vicdansızlığın, bu gibi duygu hastalıklarının düzeltilmesi de hukukun işidir. Hukuka başvurduğumuzda ve hukuk oradaki karmaşıklaşmış, bulanıklaşmış, huzursuzlaşmış beden titreşimini ve o titreşimden meydana gelmiş toplumsal titreşimi düzelttiğinde buna vicdanların tatmin olması denilmektedir.

Hukukun ve tıbbın böyle bir hikmete sahip olması gerekmekte ise de günümüzde gerek hukuk gerekse tıp manevi cepheye kendini tamamen kapatmış durumdadır. Hukuk alanında dünyada en geçerli teori pozitivistizmdir. Pozitivist teori ise hukuk ile ahlak-maneviyat arasında bir ilişki olmadığını, ahlak ve maneviyatın soyut olduğunu, ispatlanamayacağını, gözlemlenemeyeceğini, haliyle sübjektif olduğunu söyler. Sübjektifliğin hukuka karışmasıyla hukukun objektifliğinin bozulduğunu iddia eder. Halbuki insan elindeki hukukun tamamen objektif olması temelden imkansızdır.

Pozitivist anlayışa göre hukukun adaletle de hiçbir ilgisi yoktur. Hukuk sadece pozitif olarak gözlemlenebilir alan işidir. Örneğin insanların kırmızı ışıktan geçip geçmemesi gözlemlenebilir olduğundan hukuk bununla ilgilenir. Ancak insanların kırmızı ışıktan geçip geçmemesinin adaletli olup olmadığı ile ilgilenmez. Çünkü adalet kime göre neye göre belirlenecektir? Pozitivistlere göre adalet hukukun konusu değildir.

Maalesef insanların bilinçaltılarında en etkili zihniyet pozitivist zihniyettir. Hukuk ve tıp alanında tüm dünyada böyledir. Türkiye’de ise modernizmin ve jakobenizmin etkisiyle yetişmiş dinsizler etkili olduğundan bu görüş daha radikal ve faşist versiyonu ile karşımıza çıkmıştır. Bu zihniyet günümüzde bir nebze değişmiş ve düzelmiş olsa da eskiden Türkiye’de kurucu nitelikteki Hacettepe, Cerrahpaşa Tıp gibi fakültelerde tıbbın söylemi epeyce pozitivist olmuştur. Bu söylem maneviyata, hatta dindara, Müslümana her yönü ile kapalıdır. İnsan bedeni bir makine olarak görülmektedir ve o makinayı tamir etmeye çalışan tıp ilmi, maneviyata, telkinlere kapalıdır. Psikolojiye açık olduğu noktalarda bile psikolojiyi maddileştiren bir anlayış etkilidir.

Bu bakımdan hukuk ve tıp, aynı derinlikte iki olgu olmaları gibi aynı derecede dejenere olmuş iki alandır. Aynı derecede dejenere oldukları için de bugün Türkiye’de hem en itibarlı hem de itibarsız iki meslek grubudur. İtibarsızlık hukuk alanında genelde avukatlar üzerinden ifade edilir ve avukatlara yalancı, ahlaksız denilir. Oysaki hâkimler ve savcılar avukatlardan kesinlikle daha ahlaklı değildir. Fakat onların arkasında devlet gücü olduğu için mak-yajlama kabiliyetleri daha fazladır.

Bir avukatın “Bu davayı en kısa yoldan nasıl kazanırım?” saiki ile hareket etmesine ahlaksızlık deniliyorsa bir hâkimin “Bu dosyayı en çabuk nasıl önümden kaldırırım?” yaklaşımı da aynı derecede ahlaksızlıktır. Türkiye’de hâkimler arasında yaygın bir davranıştır.

Tıp da hukuk gibi bir yandan çok prestijlidir; insanlar çocuklarının tıp kazanmasını ister, tıp mesleğine saygı duyar, muhtaçlık hisseder. Bir yandan da tıp mesleğinden hoşlanmaz,

saygı duymaz çünkü istismar edildiğini düşünür. Bu iki mesleğin erbabına baktığımızda ise onların durumlarının da aynı anlamda paradoksal olduğunu görmekteyiz. Bu meslek erbapları hem kendilerini toplumda bir nebze ezilmişlikten sıyrılmış hissetmekte hem de aslında ezilmeye devam etmektedirler. Bugün bir hâkimin yaptığı işin çok zevkli, onore edici olmadığı ortadadır. 5 dakikada bir duruşma bitirmek zorunda olan hâkimlerin çok tatmin edici bir iş yaptıklarını söylemek mümkün değildir. Bir hâkim sabahtan öğleye kadar 30-40 duruşma yapmak zorundadır. Bu zaman aralığında 5 dakika için orada duran dava taraflarının hâkime, hâkimin ise onlara derin bir saygısının kalması zordur. Hastaneler de aynıdır. 5 dakikada bir insan muayene etmek zorunda olan doktorun hastaya, hastanın ise doktora saygısı kalmamaktadır. Hem bu denli saygın hem de saygın olmayan tıp ve hukuk meslekleri halen popülerdir ve öyle kalacaktır.

İki meslek grubunda da genel tabloda parasal açıdan sıyrılan bir azınlıktan bahsedilebilir. Hukuk camiasında çok fazla sıyrılan avukat, hâkim, savcı bulunmamaktadır. Çünkü birinci sınıf bir hâkimin maaşı en fazla 20.000 TL'dir. Bunun ötesinde geliri yoktur. Bir süre "Ben hâkimim, savcıyım" diye gezmekten de yorulmaya başlarlar. Bir hâkim, savcı rüşvet almıyorsa parasal anlamda çok fazla büyüme olamaz. Şu anda ortalama bir doktor maaşı da çok yüksek değildir. Avukatların ve doktorların çok küçük bir zümresi çok zengin olmaktadır. Bu zümredeki avukatlar genelde çok yırtıcı ve esnafılığı iyi beceren tiplerdir. Talihin yaver gitmesiyle çok büyük şirketlerin işlerini alan ve geliri de bu işler oranında nispi olarak artan bir avukat kesimi vardır. Bir de üniversitelerde hocalık yapıp, mütalaa veren, tahkim hakemliği yapan ve çok zengin olan, "Hukuk budur ve insanın dünya hayatını abat eder" dedirten bir meslek grubu vardır. Bunlar bütün hukukçular içinde oransal olarak %1 olabilir. Bugün Türkiye'de avukatların ortalama geliri asgari ücretin altındadır. Tıp alanında da ortalama bir tabip, ortalama bir nimet-külfet dengesi içinde yaşamaktadır. Esnafılığı becermiş, çok zengin olmuş tabipler de vardır ve göze batan genelde onlar olmaktadır. Örneğin şu anda Türkiye'de dizilere konu satan bir doktor var. Ultra zengin. Şüphesiz ki bu doktor esnafılığı ile bu servete kavuşmuştur. Tıpla ve hukukla zengin olanlar muhakkak esnafılık yapmışlardır. Öne çıkan ve göze batan da esnaf hukukçu ve tıpçı kesimdir. Esnafılığı hakaret anlamında kullanmıyorum, yanlış anlaşılmasın. Hikmetle ilgisi olmayan kazanç kapısı anlamında kullanıyorum.

Bugün her ne kadar materyalist görünüm arz etseler de esasen bu iki alanın kökeninde maneviyat olduğunu ve maneviyat ile maddiyat arasında bir geçiş kapısı bulunduğunu söylemiştik. Bu geçiş kapısının ihya edilmediği tekinsiz bir dünyada yaşadığımız için biz hukukçular ve tıpçılar olarak; test sınavları açısından zeki ve başarılı insanlar olduğumuz için hayatı-

mızı garantiye almak adına hukuk ve tıp alanlarına yönelmiş bulunuyoruz. Artık hukukun da tıbbın da maneviyatla ilgisinin olduğunu söylememiz pek mümkün değildir.

Adalet anlayışı ile öne çıkan hukukçular pek nadirdir. Bu nadir insanlar da toplum içerisinde ancak adacıklar oluşturmaktadırlar. Onların bütün bir hukuk sistemine müdahale etmelerine izin verilmemektedir. Tıp alanında da maddi ve manevi boyutlarıyla tabiplik yapan insan sayısı pek azdır. Toplum nezdinde göze çarpan tabipler genelde çok para kazanan, materal başarı gösterenlerdir.

Soru-Cevap

Soru: Emir Hocamızın son sözlerinde özellikle hem tıpçılar hem hukukçular arasında bir kesimin maddi açıdan daha iyi bir konumda olduğundan bahsetti. Ve bunların genelde hikmetle pek alakasının olmadığını, daha çok pozitivist olduklarını anladım. Maddi olarak bir meblağ elde edebilmek için de çok çalışmak gerekiyor bence. Bu bağlamda çalışmanın hikmetle bir ilişkisi var mı?

Cevap: Çalışmada şüphesiz bir hikmet var ama her çalışma da otomatik olarak meşrudur yahut muteberdir diyemeyiz. Burada ben biraz sosyolojik olguya atıfta bulundum. İşin esnafılığı yapılarak çok para kazanıldığını söyledim. Bunu da hem hukuk camiasından hem de tıp camiasından gözlemlerime dayanarak söyledim. Hukuk da tıp da büyük oranda ticari piyasa işi oldu. Bir meslek kapitalist piyasa unsuru olduğu zaman artık orada hikmet var mıdır? “Kazanılan paralar haramdır” demiyorum. Bu benim haddim değil. “İkisi de materyalist bir sektöre dönüşmüştür” diyorum.

İnsanı Allah’a ulaştıran en yararlı kanallardan biri bence tıp ama hikmetinde, maneviyatında derinleşilirse... Ben kendim fen lisesi çıkışlıyım ve bütün tıp fakültelerini rahatlıkla kazanabilecek bir puan almıştım. Gittik, yurtdışında felsefe okuduk. Zaman zaman pişmanlık duyuyorum, tıp okusaydım diye ama para için değil. Çünkü tıpta derinleşmek, insan vücudunda derinleşmek çok büyük hikmet kapıları açıyor. Felsefe eğitiminde görülmeyecek düzeyde... Allah’ın sanatını, Allah’ın muradını anlamının en iyi yollarından biri, kesinlikle insan bedenini çalışmak... İnsan bedenindeki dinamiklerini çalışmak, insan bedenini mücadele alanı olarak görmek...

Kadim felsefe geleneklerinde, Hint felsefesinde, tasavvufta böyle... İnsan âlem-i sağır olarak ya da mikro kozmos olarak ifade edilmiş. Âlem-i kebir bütün kâinattır. Kâinattaki her şeyin insanda bir muadili olduğunu kabul etmişler. İnsan beyninden bahsettik, beyin biraz

göklere benzetilmiş, beyin hücreleri yıldızlara benzetilmiş. İnsan beyninde sonsuz hücre var. Dirsekler dağlara benzetilmiş, damarlar ırmaklara benzetilmiş, her şey birine benzetilmiş. Yani kâinat büyük bir insan, insan küçük bir kâinat olarak görülmüş. Bütün kâinatı, bütün uzayı çalışamadığımız için kâinatın sırrını çözmek aslında insan bedenini çözmekten geçiyor. Onun için de eskiler ilm-i sima denilen, ilm-i ercül/ayak ilmi denilen beden ilimlerine önem atfetmişler. Hatta bu ilimde çok derinleşip “Ben bir insanın yüzüne baktığımda onun kaderini okurum” diyecek kadar ileri gidenler olmuştur. İnsan yüzünün şekillerini birer harfe benzetirler. Bektaşilerde bu gelenek vardı ama sahih temsilcileri halen var mı bilmiyorum.

İnsan bedeni basit bir şey kesinlikle değil. İbrahim Hakkı Hazretleri maddiyat ve maneviyatı en iyi buluşturanlardan biridir. Son birkaç yüzyılda bunu yazıya dökenlerden biri Erzurumlu İbrahim Hakkı Hazretleridir. Tıp ve hikmet kavşağında eserleri vardır. Marifetname’de insan bedeninden, bedenın vasıflarından birçok manevi çıkarımlarda bulunmuştur. İşte bu gibi hikmetlere sahip, hem de çok zengin olmuş bir tabip ben bilmiyorum, tanımıyorum. Bana öyle birini söyleyin ki hem manevi olarak tıpta çok ilerlemiş olsun hem de maddi olarak çok kazanmış olsun. İkisini bir arada götürsün. Manevi olarak istifade etmiş doktorlar var, maddi olarak çok istifade etmiş doktorlar da var ama ikisini bir arada götürmüş doktor ben tanımıyorum. Yoksa çalışmak boştur, hikmete aykırıdır demiyorum.

Soru: Emir hocam öncelikle sunumunuz için çok teşekkür ediyorum. Gerçekten gayet istifadeli bir sunumdu. Ben bir hukukçu olarak şunu sormak istiyorum: Hukukun pozitivist bir yanının olduğu su götürmez bir gerçek. Fakülteye girdiğimiz ilk andan itibaren bunu hissetmiştik. Ve siz de çeşitli yazılarınızda bunu çok güzel ele alıyorsunuz. Hukukun manevi yönünün de çok zayıf olduğu, bu anlayıştan çokça kaçıldığı malum. Bu sunumda da bahsettiniz. Bu anlamda hukukun geleceğini nasıl görüyorsunuz; bu birinci sorum. İkincisi, bize düşen nedir, ne yapmamız gerekir, maneviyatın sonucu olarak insanlık ne elde eder ne kazanır?

Cevap: Teşekkürler. Zor bir soru, zor bir hedef. Bunun gerçekleştirmek yolunda çalışırsak belki birkaç nesilde tam anlamıyla başarırız. Çok kolay kazanılacak bir şey değil. Hukukçular olarak konuşalım: Hukuku hayattan soyutlayan, diğer ilimlerden soyutlayan yaklaşımdan yakamızı kurtarmak zorundayız. Tüm ilimleri yüzeysel de olsa bilmeli ve bütün ilimlerin özünü aynı noktaya bağlamaya çalışmalı ve o noktayı aramaya çalışmalıyız. Yani siyaset bilimi okumalıyız, özünü bağlamalıyız. Hukuk okumalıyız, özünü bağlamalıyız. Biraz tıp karıştırmalı, bağlamalıyız. Antropoloji okumalı, bağlamalıyız. Ortak kökü bulduktan sonra hukukçu olmalıyız. Biz o kökü bulamadığımız için hukukun teknisyeni oluyoruz; pozitivist hukukçu, materyalist hukukçu oluyoruz. O kök yok, o öz yok çünkü.

Maneviyat özünü bulduğumuzda aslında “Nefsini bilen Rabbini bilir” hadisinde olduğu gibi nefsimizin ve kâinatın yaratılma sırrını kurcalamak zorundayız. Bunu çözmeliyiz, bunu çözmeye çalıştığımız zaman aslında şunu göreceğiz ki her şey Cenab-ı Hakkın tecellisi. Allah bütün kâinatı kendisine bir sahne, bir tecelligâh olarak yaratmış. Biz kullarını ise bu sahnede hem oyuncu hem seyirci yaratmış. Hem oyuncuyuz hem seyirciyiz. Allah bize böyle çifte rol vermiş ve bizden öyle bir nazar bekliyor ki kâinattaki her şeyi kusursuz görelim. Bunun ayetlerle delili var. Mesela Mülk suresinde “Hel tera min futur” ayeti var. Allah Peygamber Efendimize, “Dön de bir bak. Bir kusur görebiliyor musun kâinatta? Göremezsin. Gözünü bir daha çevir bak. Yine göremezsin” buyuruyor.

Nasıl göremezsin? Çocuklar açlıktan ölüyor, savaşlar oluyor, salgınlar oluyor, depremler oluyor. Nasıl bir kusur göremezsin? Görememek gerekiyor. Kusursuz bir alemdir. İki gözümüz vardır; bir gözümüz başka bir şeyi, diğer gözümüz başka bir şeyi görür dedik. Bir gözümüzle kâinattaki kusursuzluğu görmemiz gerekiyor, diğer gözümüzle de her şeyde kusur görmek gerekiyor. Her şeyde kusur görüp o daha iyi nasıl olabilir diye düşünmemiz gerekiyor. İşte bu tevhiddir.

Allah her şeyi zevceyn/çift yaratmıştır. Müslümanın iç dünyasındaki kusur böyle olur. Yani hem her şeyi kusursuz görürüm hem de her şeyi kusurlu görürüm. Daha iyi de olabilir derim. Biz bu şekilde huzura ereriz. Bu şekilde huzura erdiğimizde içimizdeki o hırslar, kavgalar, derinimize işlemiş mücadeleler, düşmanlıklar, uzaklıklar kaybolur. Uzaklıklar kaybolunca da şu olur: Hz Ömer’e “Adalet nedir?” denince “Uzağına yakınının gibi davranmak, yakınına uzağın gibi davranmak” şeklinde cevap veriyor. Adalet o uzaklık-yakınlık hissinden kurtulmaktır. Şu an Türkiye’deki adaletsizlik ne? Yakınım diye birilerine farklı, uzağım diye birilerine farklı davranılıyor. İşte Hz. Ömer bunu kat’i bir şekilde ifade etmiştir. Biz Hakkın muradını anlayıp o murada göre birer oyuncu olabilirsek bu dünya sahnesinde o zaman o maneviyatla dokunduğumuz hukuk olacak. O zaman biz o ikilikten kurtulacağız.

Halen Avrupa’dan hukuk alıyoruz, insan hakları alıyoruz. Peki Avrupalılar gerçekten tevhitte mi bakıyorlar dünyaya? Yoksa kendilerini medeni, dünyayı da kendi kültürlerini benimsemeye muhtaç mı görüyorlar? Elbette öyle. Neden peki? Çünkü manevi bir öz yoktur. Manevi bir özü olmadığı için her zaman başkalarını ikinci planda görüyorlar. Halbuki birliğe erişip kimseyi ikincil görmeyen, uzak gördüğünü dahi kendine kardeş gören bir perspektife kavuşmak gerekir. Biz de buna çalışmalıyız, başkaları da buna çalışmalı, bütün insanlık bunu yapmaya çalışmalı. “Hayırda yarışın” hadisi şerifine uyarak biz şu an burada yarışmalıyız. Avrupalıyla da Çinliyle de yarışmalıyız.

Velhasıl bu hedefe çok kolay ulaşabileceğimizi düşünmüyorum. Derin tefekkürle, belki birbirimize bunları anlatarak, Hakka uygun bir bilince erişerek sağlayabiliriz. Bu konuda izninizle bir yazımı tavsiye edeyim, “Hakk’tan Hukuka” başlıklı. Diyanet dergisinde yayınlandı, web siteme de koydum.¹ Hak kavramının hukuka nasıl aktarılacağına ilişkin bir anlayış öneriyorum orada.

Soru: Biz üniversiteye hukuk fakültesine giderken, farklı ideallerle gitmiştik. Hukuk Zihniyeti kitabını okuduktan sonra o ideallerin mevcut koşullarda saçma olduğunu anlamış olduk. Keşke Emir Hoca’mın Hukuk Zihniyeti kitabını daha önceden elde edip okuyabilseydim. Ama bu sene okuma fırsatım oldu, yine de kendini çok şanslı hissediyorum. Sormak istediğim ise şu: Hukuk ve ahlak noktasında şu anki pozitivist ve materyalist hukukun ahlaki hukuktan ayırmasının bizim ülkemiz açısından yansımaları ben şuna bağlıyorum: Ahlak dendiğinde genelde Türkiye’de İslam’ı yahut dini ön plana çıkardıkları için, onların zihninde bu algı oluştuğu için ahlaki hukuktan ayırmak noktasında bir düşüncenin oluştuğunu düşünüyorum. Batının da etkisi var bunda ama bizde esas olarak ahlak dendiğinde din akla geldiği için ahlak ve hukuk ayrımı daha fazla oluşmuş durumda. Biz üniversitede bunu hocalarımızla tartışma konusu bile edemiyorduk. En ufak bir eleştiri neticesinde baskılanıyorduk, konuşmamıza izin verilmiyordu. O yüzden Türkiye’deki hukuk fakültesinde ahlak ve hukukun derslerde daha çok tartışılması için, özellikle hukukun ahlaktan bağımsız olmadığını anlatmak için yeni gelenlere ya da hukuk fakültesini tercih edecek olanlara sağlıklı bir bakış açısı elde etmeleri için nasıl bir yol önerebilirsiniz?

Cevap: Çok teşekkürler. Sohbet kısmında sizin sorunuza yakın bir soru daha var: Hukuk algısının fikirlere göre değiştiğini söylüyor. Sizinki de ahlakın değişkenliği içerisinde nasıl bir çözüm yolu bulunabileceğine dair. Haklısınız, zor ama başka bir yol da yok. Buna geçmeden önce şunu söyleyeyim. Cumhuriyetten önce Osmanlı döneminde de hukuk ve ahlak ayrımı çok keskin vardır. Nasıl vardı? Fıkıh ve ahlak arasında keskin bir ayrım vardı. Fıkıhın baştan sona ahlak olması gerekirken fıkhıta bir ahlak teorisi, değerler teorisi yoktu. Fıkıh yüzyıllar boyunca çok teknik bir alana dönüşmüştür. Evet, çok sofistikedir, çok güçlü bir alandır ama ahlak yoktur. Ahlakla irtibat koparıncaya o da pozitivisttir. Yani dini ret anlamında pozitivist değildir ama hukuki pozitivism anlamında bizim fıkıh geleneğimiz de ahlaktan soyutlanmıştır. Ve siz haklısınız. Dindarlık anlayışı bunda çok etkili. Bugün dindarlık nedir dediğimizde namaz, oruç gibi ibadetler ve başörtüsü üzerinden tartışıyoruz. Bir türlü sırayı işini dürüst

¹ <https://emirkaya.net/hakktan-hukuka/>

yapmaya, insana saygı duymaya, şeffaf olmaya, yetki makamındaysan hesap verici olmaya, bunların hepsinin bir ahlak olduğuna, dinin gerekleri olduğuna getiremedik. Buna getiremediğimizde de günümüzdeki kopuşu yaşıyoruz. Kopuşun altyapısı zaten bizde vardı. Fıkıh-ahlak ayrımı şeklinde vardır. Ahlak biraz tasavvufun, tekkelerin elinde kalmıştı. Fıkıh ise teknik bir alandı. İşte bu altyapı üzerine Batının pozitivizmi gelince o din referansı kayboldu ve daha kötü, çirkin bir hale geçildi. Bu defa hukuk ve ahlak ayrımı benimsendi ki dinin takviyesi olmayınca ahlak hukuktan tamamen silindi.

Ahlakı tekrar nasıl enjekte edeceğiz, nasıl tekrar dirilteceğiz? Bu kadar farklı anlayışlar içerisinde bir ahlak üretebilir miyiz? Bir kere şunu öncelikle fark etmemiz lazım bizim: ahlakı, değerleri, işin içine sokmuyoruz dediğimiz noktada da ahlak vardır ve birilerinin değerleri bizi yönetmektedir. Değerlerin etkili olmadığı, ahlakın etkili olmadığı bir hukuk yok. Ahlakı hukukun dışına çıkaralım dediğimizde çıkmıyor. Sadece bu defa devleti kuran adamın ahlakına göre ya da şu an devleti yönetenlerin ahlakına göre hukuk yapıyorum. Ahlaktan çıkış yok çünkü insan davranışlarında ahlakın yani değer yargılarının varlığı insan için nefes alıp vermek gibidir. Nefes alıp vermediğimiz hiçbir saniye olmadığı gibi değerlerin dokunmadığı hiçbir eylemimiz de yoktur. Dolayısıyla hukuktan ahlakı çıkarıyorum diyen insan yine bir ahlaka yine teslim olmuştur. O da şu: “Güçlü insanlar hukuku yaptı, biz de o güçlü insanlara uyalım, bu bizi menfaatlendirir, kârlı çikartır” ahlakı...

Dolayısıyla işe, Makyavelist ahlakın içinde olduğumuzu itiraf etmekle başlıyoruz. Sonra bir araya gelip, kafa kafaya verip şunu araştıralım: Sübjektif değer yargılarımız nelerdir, ne olabilir? İstedığımız müziği dinleyebiliriz; bu sübjektif ahlak, sübjektif değer yargılarımızdır. Bir de objektif ahlak kaygısı gütmemiz gerekir. Onu da konuşa konuşa yapmamız gerekir. Objektif ahlak nedir? İstedığımız müziği dinleyebiliriz ama saat gece 10'dan sonra dinlemeyelim, rahatsız etmeyelim birbirimizi. Bu da objektif ahlak olur. 10'a kadar istediğin müziği dinlemek, 10'dan sonra müzik dinlememek... İşte bu objektif ahlak ile sübjektif ahlakın uzlaşması olur. Bu uzlaşmayı sağlamak zor olandır ama olması gerekendir.

Şu an Türkiye'de de dünya ölçeğinde de böyle bir uzlaşma aranmıyor. Türkiye'de iktidar kim olacak kavgası var. Ben iktidar olursam benim dediğim hukuk olur kavgası var. Hâlbuki böyle bir hukuk insanları tatmin etmiyor. Ne kadar güçlü olursan ol, tatmin etmiyor. İnsanlar dinlenilmek istiyor, kendilerine bir alan istiyor. Dünya ölçeğinde de aynı problem söz konusudur. Batılılar bütün dünyaya efendilik, dadılık taşıyor. Bütün dünyaya “Biz hukuku keşfettik, insan hakları bu, evrensel ilkeler bu, siz de bu evrensel ilkelere göre adam olursanız iyi ederse-

niz” yaklaşımıyla ders vermeye kalkıyorlar. Onlar da bizim Türkiye’deki dinamiklerimizden daha farklı bir dinamik ortaya koymamışlar. Yöntemleri biraz daha profesyonel sadece.

Soru: Hukuk Zihniyeti kitabınızın başlığında bir terazi var. Aşağıda bir adam var, yukarıya bakıyor teraziye doğru. Onun hakkında çok düşündüm ama herhangi bir sonuca varamadım sizin bu şekli koyarkenki düşünceniz neydi? Burada verilmek istenen mesaj nedir?

Cevap: Kapaktaki terazi bağlı yani adalet sistematığı çalışmıyor. Rahman Suresinde “Mizanı, ölçüyü, teraziye bozmayın” diyor. Biz adalet mekanizmalarını genellikle kılıçla özdeşleştiriyoruz. Kılıcı vurdun, kestir. Hâlbuki önce terazi kurmak lazım. Terazi kurduktan sonra kılıç kullanabilirsin. Terazi var fakat bağlı. Bir sürü zihniyet problemiyle bağlı. Kimimiz çok gelenekçiyiz; kimimiz çok progresif, çok modernistiz. Kimimiz Batıcıyız, kimimiz çok milliyetçi, Türkçüyüz, kimimiz çok İslamcılık adı altında Müslümanlığa yanaşmışız. Böyle türlü türlü zihniyetlere gömülmüşüz. O zihniyetler terazinin bağları. Ve terazi çalışmıyor. Orada hukukçu ya da vatandaş da “Terazi çalışmıyor, bu teraziden nasıl adalet çıkar?” diye hayret içinde yukarıya bakıyor.

Soru: Biz fakültede meslek etiği, yargılama etiği dersleri alıyoruz ama aslında hâkimler ya da uygulayıcılar üzerinde bu eğitimin çok da etkili olmadığını görüyoruz. Bu bağlamda ahlak ve etik ayrımı üzerine bir değerlendirme yapmanız ve etiğin yeterli olmadığına yönelik bir değerlendirme yapmanız mümkün mü?

Cevap: Etik diye bir moda çıktı. Bu kavramı bilinçli yayıyorlar. Olayın arka planına gidelim. Pozitivizmin iki türü vardır. Biri iradeci pozitivizm yani astığım astık kestiğim kestik gibi. Diğeri de normativist pozitivizm. Bunlarda astığım astık kestiğim kestik yoktur, kurallarla insanlara hükmedebilirsiniz ama yine ahlaka göre değildir. Pozitivistler dünyaya çok bela getirdiler. Pozitivist hukuk anlayışı sebebiyle dünya savaşları, o kadar zalimane işler yapıldı. Adam gitti uçakla Hiroşima’ya, Nagazaki’ye o bombaları nasıl atabildi? 250 bin insanı oturduğu yerden nasıl öldürebildi? Pozitivist hukuk anlayışına sığındı. “Bana bu emredildi yaptım, burada ahlakın yeri yok, kanun emretti, bana kanun böyle bir görev verdi, ben görevimi yaptım, ben insan öldürmedim” anlayışı... Pozitivizm işte böyle belalar açtı insanlığın başına.

Peki, pozitivizm nereden çıkmıştı? Pozitivizm “Dinler yalan, Allah yok, maneviyat yok, bunların hepsi boş, dünya bir makine gibidir” şeklindeki fikirlerle iç içedir. Hatta buna Comte’un tabiriyle sosyal fizik dediler, “Toplum sosyal fizik sahasıdır” dediler. Fizik kanunları gibi işleyen toplum da makine gibidir. Hukuk da bu makinenin kuralları, işleyişi olsun gibi tasarladılar. Fakat zamanla baktılar bu anlayışta insanın bir değeri yok, insana hürmet

yok, hiçbir şey yok. Bu çok kötü bir yere gitti. Hatırlarsanız dine de savaş açmışlardı. Din eşittir ahlaktı. Ahlak kelimesi zaten hı-lam-kaf kökünden, yaratılış kökünden geliyor. Ahlak kelimesi dini ifade ediyordu. Dinden koştukları için ahlaka geri dönemediler. Ahlaka geri dönemeyince etik kavramını icat ettiler. Altı boş bir şey olarak.

Meslek etiği gibi kavramlar bir yönüyle güzel ama altyapısı itibariyle kof. Sen insanı gönlünden kazanmamışsın, ondan sonra ona meslek etiği gibi yüzeysel telkinlerde bulunuyorsun. Başarı mümkün değil. O insanın iç dünyası her şeyi yutuyor, cezai yaptırımları olan kanunu bile yutuyor da köksüz etik kavramını mı yutmayacak. İç dünyasında kanunu istediği gibi görmezden geliyor; etik diye öğrettiğin, kanun bile olmayan kuralları niye kabul etsin ki? Kanundan güçlü değil ki etik dediğin şey.

Diyelim ki hâkime “Davasına baktığın avukatla samimiyet kurmayacaksın” dediniz. Kanunlara aykırı zaten bu, yanlış. Kanunu göz ardı edip samimiyet kuruyorsa etiği mi düşünüp vazgeçecek? İşlemeyen hukuk sistemine yama yapma, kanserli hastaya aspirin verme çabası etik söylemi...

Aslında yapılmak istenen şey, dinsiz bir ahlak üretmektir. “Dinlerden doğan geleneksel ahlak sübjektiftir. Modern, evrensel objektif bir ahlak vardır. O da etikdir”: Söylemin özü bu. Böyle teorik olarak bir şeyler öne sürmek gerçek hayatta işe yarıyor mu? Yaramaz. Gerçek hayatta işe yarayan şeyler, insanları iç dünyasından kazanan fikirlerdir. Etik çok yüzeysel kalır. Etik denilen kavramı iç dünyasına koymayan bir halk, örneğin bizim halkımız öyle bir paçavraya çevirir ki... Etik gülünç duruma düşer.

Hukuk Zihniyeti kitabımdan bir anekdot aktarayım. Kamu Görevlileri Etik Kurulu diye bir kurul var. Bu kuruldan biriyle ben bir sınav komisyonunda idim. Personel alımı yapacağız. Ben üyeyim, o başkan. Sınav kâğıtlarını hiç okumadan birine 100, diğerine 10 puan yazdı. “Kâğıtları okumadınız ki...” dedim. “Olsun” dedi, “Ben telefon açtım, araştırdım bunları”. Bu kişi etik kurul üyesi. Türkiye’nin etik kurulu üyesi. Bu toplumda etiğin düşeceği durumu en güzel anlatan hadise budur.

“Aman işin içinde din olmasın, Allah olmasın, kitap olmasın. Seküler değer yargılarımız için yeni bir kavram üretelim. Etik diyelim, insanlara yutturalım” şeklinde Avrupalıların ve Avrupalıların insanları aptal yerine koyma stratejisi. Türkiye’de bunun maalesef piyonları, misyonerleri var. Hiçbirine saygı duymuyorum. Siz de saygı duymuyorsunuz, duyamazsınız. Sizi gönlünüzden kazanmamış bir fikre samimi teslim olmazsınız. Ben teslim olurum diyen var mı?